

แบบสรุปรายงานวิจัย

1. ชื่อเรื่อง การหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการขยะและลดปริมาณขยะสะสมในครัวเรือนของชุมชนตำบลสามแวง อำเภอห้วยราชจังหวัดบุรีรัมย์

2. รายชื่อนักวิจัย

2.1	ดร.ธีรรัตน์	จิระมะกร	หัวหน้าโครงการวิจัย
2.2	ดร.กุลธิดา	ธรรมรัตน์	ผู้ร่วมวิจัย
2.3	นางสาวเขมิกา	อารมณ	ผู้ร่วมวิจัย
2.4	นางสาวคณิตตา	ธรรมจริยวงศา	ผู้ร่วมวิจัย
2.5	นางสาวฉวีวรรณ	บุญจันทิก	นักศึกษา
2.6	นางธนวรรณ	วงศ์สุรินทร์	นักวิจัยในพื้นที่

3. ความเป็นมา

จากปัญหาของขยะมูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรง ทั้งในชุมชนเมืองและชนบท ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย และการปลูกฝังจิตสำนึก ในการมีส่วนร่วมแก่ชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการขยะ เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย จากประเด็นปัญหาด้านการจัดการขยะดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดทำการศึกษาศึกษาการหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการขยะเพื่อลดปริมาณขยะสะสมในครัวเรือนของเทศบาลตำบลสามแวง อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ประโยชน์ ในการลดปริมาณขยะมูลฝอยของชุมชนที่ไม่ทำให้ขยะมูลฝอยมีมลพิษต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และลดภาวะ โลกร้อน ทีมนักวิจัยจึงมีมติเลือกพื้นที่ของเทศบาลตำบลสามแวง เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

4. วัตถุประสงค์

4.1 เพื่อหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการขยะและลดปริมาณขยะในครัวเรือนของเทศบาลตำบลสามแวง อำเภอห้วยราชจังหวัดบุรีรัมย์

4.2 เพื่อขยายผลแนวปฏิบัติการจัดการขยะในครัวเรือนของเทศบาลตำบลสามแวง อำเภอห้วยราชจังหวัดบุรีรัมย์

5. ขอบเขตการดำเนินงาน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. แนวทางการจัดการขยะ

2. การเพิ่มมูลค่าขยะ
3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึกและพฤติกรรมการจัดการขยะ

ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา คือ เทศบาลตำบลสามแวง อำเภอห้วยราชจังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร จำนวน 9 หมู่บ้าน โดยมีประชากรทั้งสิ้น 4,349 คน และจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 975 ครัวเรือน

ขอบเขตตัวแปร.....

6. ประเด็นหลักในการทบทวนวรรณกรรม/กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการขยะและลดปริมาณขยะสะสมในครัวเรือนของชุมชนตำบลสามแวง อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์” ผู้วิจัยและคณะได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ
2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์

(Problem)

1. แต่ละครัวเรือนยังไม่มีรูปแบบการคัดแยกขยะที่ชัดเจน
2. ไม่ทราบถึงวิธีการคัดแยกขยะและวิธีกำจัดขยะที่ถูกต้อง
3. ชุมชนอยากให้มีความสะอาดในชุมชนและในตำบล
4. ชุมชนต้องการสร้างรายได้โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะ

(Process)

1. เพื่อหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการขยะและลดปริมาณขยะในครัวเรือนของเทศบาลตำบลสามแวง อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อขยายผลแนวปฏิบัติการจัดการขยะในครัวเรือนของเทศบาลตำบลสามแวง อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

กระบวนการ

(Output)

1. ชุมชนได้รูปแบบแนวปฏิบัติที่เหมาะสม ได้รูปแบบการคัดแยกขยะในครัวเรือนและปริมาณขยะสะสมในพื้นที่จัดเก็บของชุมชนลดลง
2. ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการจัดการขยะในครัวเรือนและความผูกพันของชุมชนกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน
3. ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมคิดร่วมสร้าง เกิดวิทยากรชาวบ้านในการถ่ายทอดองค์ความรู้
4. ได้คู่มือรูปแบบในการจัดการขยะในครัวเรือนและในชุมชนที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในชุมชน

(Goal)

1. อบต. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เป็นนโยบายเชิงสาธารณะ และมีการระบุในแผนการดำเนินงานของหน่วยงานได้
2. คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตและมีสุขภาวะที่ดี
3. ลดปริมาณขยะสะสมในครัวเรือน

7. วิธีดำเนินการ

แบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน การดำเนินงานมีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

1. เตรียมการด้านทีมวิจัย โดยการเตรียมทีมนักวิจัย ชุมชน เครื่องมือ และเก็บข้อมูล
2. เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการศึกษาดูงานในพื้นที่ และถอดบทเรียน
3. ประชุมเชิงปฏิบัติการสังเคราะห์แนวทางแก้ปัญหาและแนวทางการปฏิบัติที่ดีในการจัดการขยะ

ต้นทางจากครัวเรือน

4. ติดตามผล ประเมินผล สรุปผล และถอดบทเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดย นักวิจัยลงปฏิบัติการในพื้นที่

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล/แหล่งข้อมูล ได้แก่ สมาชิกชุมชน ผู้บริหาร บุคลากรในหน่วยงาน พื้นที่เทศบาล ตำบลสามแวง อำเภอห้วยราชจังหวัดบุรีรัมย์

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ

1. การสังเกต (Observation) ใช้เก็บข้อมูลบริบทพื้นที่ชุมชน ด้านกายภาพ ของสิ่งแวดล้อม ชยะมูลฝอยและพฤติกรรมของชุมชน และสรุปประเด็นแบบเชิงพรรณนา
2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึกรายประเด็นแบบไม่มีโครงสร้าง ใช้เก็บข้อมูลด้านบริบทชุมชนซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไป และแบบมีโครงสร้างใช้ถามภาพรวมของกิจกรรมการวิจัย ซึ่งใช้เก็บหลังจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติและการถอดบทเรียน หลังจากที่มีการทดลองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปประเด็นแบบเชิงพรรณนา
3. การสนทนากลุ่ม (Focus group) เป็นการจัดกิจกรรมรวมกลุ่ม พูดคุย สนทนาในประเด็น ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ การแก้ปัญหา แนวทางการแก้ปัญหาและการวิจารณ์ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ใช้เก็บข้อมูล ทั้งระยะเตรียมการ ระยะปฏิบัติการ ระยะประเมินผลและระยะรับผลประโยชน์ ที่เกิดขึ้นต่อชุมชนโดยรวมในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปประเด็นเชิงพรรณนา
4. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับใช้เก็บข้อมูลด้านการจัดการขยะในครัวเรือนก่อนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและใช้ประเมินความรู้ความเข้าใจในการฝึกอบรม
5. กิจกรรมถอดบทเรียน เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการศึกษาแต่ละประเด็นหรือกิจกรรมเสร็จสิ้น โดยร่วมกันถอดบทเรียน เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวปฏิบัติแนวทางพัฒนา ความประทับใจที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยทั้งหมด สรุปเป็นรายประเด็นและบรรยายเชิงพรรณนา

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดย การทบทวนวรรณกรรม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ตรงกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์และสภาพบริบทของชุมชน

การตรวจสอบความตรงของข้อมูล ใช้วิธีการ คั้นข้อมูลสู่ชุมชนโดยกระบวนการสนทนากลุ่ม เวทีชาวบ้าน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล โดย การวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยการจัดการถอดบทเรียน การจัดเวที การจัดวิเคราะห์ SWOT และข้อเสนอแนะจากเวทีชาวบ้าน และจากการรายงานความก้าวหน้าต่อผู้ทรงคุณวุฒิ

8. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดของโครงการ จำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

8.1 แนวทางการจัดการปัญหาการจัดการขยะในครัวเรือน

1) สมาชิกในครัวเรือนควรปรับพฤติกรรมการใช้สินค้าอุปโภคและบริโภค โดยเฉพาะครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีลักษณะคล้ายสังคมเมือง และส่งเสริมให้จัดการความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญต่อการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง

2) สนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนแต่ละครัวเรือนได้รับความรู้ความเข้าใจ และสามารถคัดแยกขยะตามประเภทต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ อาจส่งเสริมให้มีการจัดทำหรือ

จัดหางั่งแยกขยะในแต่ละครัวเรือน ภายใต้การนำของผู้นำชุมชน และมีการสร้างกลไกของชุมชนเพื่อให้เกิดการ สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้เกิดการคัดแยกขยะร่วมกัน รวมไปถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีภายในครัวเรือน เพื่อ ความสะอาดและทัศนวิสัยที่ดี

3) ทางเทศบาลฯ ควรมีแผนการดำเนินการจัดเก็บและกำจัดขยะอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

4) ส่งเสริมการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับขยะที่เหลือทิ้ง เหลือใช้ หรือนำกลับมาใช้ ใหม่ ซึ่งถือเป็นโอกาสที่อาจจะสร้างรายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่ได้ จะสามารถสนับสนุนให้การจัดการขยะในพื้นที่ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5) มีการสร้างกฎ กติกา และกลไกชุมชนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและนำสู่ผลการปฏิบัติงาน จัดการขยะที่ดีและเหมาะสมสำหรับพื้นที่

8.2 ด้านการขยายผลแนวปฏิบัติการลดปริมาณขยะสะสมในครัวเรือน

ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการขยายผลแนวปฏิบัติการลดปริมาณขยะสะสมในครัวเรือนของ เทศบาลตำบลสามแวง อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ในทุกหมู่บ้าน เพื่อจะให้มีความปฏิบัติในการจัดการขยะ อย่างถูกต้องตั้งแต่ต้นทางเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและบทเรียนจากการดำเนินงาน ที่สำคัญ ได้แก่

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ได้เรียนรู้กับหน่วยงานในชุมชนทุกระดับ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือ การ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น สรุปประเด็นร่วมกัน

บทเรียนจากการดำเนินการ ได้แก่ การแก้ปัญหา ต้องอาศัยความร่วมมือ อาศัยบริบท และอาศัย ผลประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกันของชุมชนในอนาคต จึงทำให้เกิดการแบ่งปัน หรือองค์ความรู้ พฤติกรรมที่ทำให้ เห็นผลลัพธ์ที่ดี ได้เรียนรู้ถูกผิดจนกระทั่งได้รับแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับชุมชน ผลสำเร็จขึ้นอยู่กับความร่วมมือ และภูมิปัญญาของสมาชิกในชุมชนเป็นหลัก

ข้อค้นพบในส่วนของปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จ/ข้อจำกัด ที่สำคัญ แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ปัจจัยเงื่อนไข และบริบทสู่ความสำเร็จ ดังนี้

(1) ปัจจัยเงื่อนไข

1.1 ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเทศบาลตำบลสามแวง อำเภอห้วยราชจังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาขยะแตกต่างกัน

1.2 ผู้นำชุมชนบางหมู่บ้านยังไม่สามารถผลักดันหรือชี้แนะได้อย่างชัดเจน

1.3 บริบทของหมู่บ้านที่แตกต่างกัน

1.4 งบประมาณมีจำกัดสำหรับการดำเนินการ

1.6 กิจกรรมโดยส่วนใหญ่ยังต้องขับเคลื่อนด้วยผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชนโดยส่วนใหญ่ มีบทบาทค่อนข้างน้อย

1.7 อบต.ยังขาดการบูรณาการโครงการโดยการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว

(2) บริบทสู่ความสำเร็จ

- 2.1 ผู้นำและตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความกระตือรือร้นในการขับเคลื่อนเพื่อนำสู่การจัดการขยะ
- 2.2 ผู้นำระดับบริหารของเทศบาลให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการขยะ
- 2.3 รูปแบบการจัดการขยะที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น การลดปริมาณการใช้ การคัดแยก การแปรรูป การนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นต้น
- 2.4 แนวคิดในการจัดการขยะโดยรวมมีความสอดคล้องกัน มีการคัดแยกต้นทาง มีการคัดแยกขยะเพื่อกำจัดจากพื้นที่โดยการขาย
- 2.5 นโยบายรัฐบาลในด้านการจัดการขยะส่งผลให้มีงบประมาณทางด้านนี้อย่างต่อเนื่อง และจากหลายหน่วยงาน
- 2.6 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้การประสานงานระหว่างสมาชิกชุมชนในพื้นที่เป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว

9. สรุปผลการวิจัย

องค์ความรู้และนวัตกรรมจากงานวิจัย

1. การดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชุมชนในด้านการจัดการขยะในครัวเรือน จำเป็นต้องศึกษาบริบทของพื้นที่ในด้านการจัดการขยะ โอกาสและอุปสรรคที่มีต่อการจัดการขยะ รวมถึงข้อมูลพื้นฐานด้านปริมาณและพฤติกรรมจัดการขยะอย่างถ่องแท้ และการดำเนินงานต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนนั้นๆ
2. การจัดการขยะในครัวเรือน ต้องเริ่มจากพฤติกรรมที่เหมาะสมของสมาชิกในครัวเรือน โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานในชุมชน ซึ่งผู้นำในชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญเพื่อสร้างแรงจูงใจและความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรค์แนวคิดในการปฏิบัติงานที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ได้
3. การดำเนินงานในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น วิสัยทัศน์ ความมุ่งมั่นพยายาม และภาวะความเป็นผู้นำของผู้นำในชุมชนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ นโยบาย หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีการสนับสนุนโดยกลไกด้านบุคลากร ทรัพยากรสนับสนุนตามความจำเป็น เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการสังเคราะห์ระบบบริหารงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย

ได้สร้างเครือข่ายการวิจัยด้านการจัดการขยะ อันประกอบไปด้วย นักวิจัยในมหาวิทยาลัย นักวิจัยในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และนักศึกษาที่เข้าร่วมดำเนินการวิจัย อันสอดคล้องกับพันธกิจด้านการบริการวิชาการต่อสังคมและชุมชน

10. อภิปราย

10.1 รูปแบบแนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสมในครัวเรือน

การปรับปรุงพฤติกรรมการใช้สินค้าอุปโภคและบริโภค การคัดแยกขยะภายในครัวเรือน และการสร้างกฎ กติกา หรือกลไกชุมชนสำหรับขับเคลื่อนให้การจัดการขยะในครัวเรือนเป็นไปได้ตามเป้าหมาย เป็นแนวทางที่ค้นพบจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ว่าจะเป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้ปริมาณขยะในพื้นที่ลดลง รวมถึงปัญหาด้านสภาพแวดล้อมในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของชนิดา เพชรทองคำและคณะ (2560) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการขยะและเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้ม ที่มีผลสรุปจากการวิจัยว่า การประชาสัมพันธ์เชิงรุกและสร้างเครือข่ายการคัดแยกขยะอย่างสม่ำเสมอ การให้ความรู้ คำแนะนำ และการรณรงค์จนทำให้เกิดนิสัยที่ดีในการจัดการขยะ เป็นแนวทางสำคัญที่จะส่งเสริมให้การจัดการขยะในครัวเรือนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

10.2 การขยายผลแนวปฏิบัติการลดปริมาณขยะสะสมในครัวเรือน

ผลการศึกษา พบว่า มีเพียงบางหมู่บ้านที่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังพบปัญหาการนำขยะไปเผาในพื้นที่ หรือไปทิ้งในพื้นที่รกร้าง ซึ่งขาดการจัดการขยะอย่างถูกวิธี สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ มีวิธีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งหรือทำลาย และการดำเนินการลดปริมาณขยะในครัวเรือนส่วนใหญ่เลือกซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมารีไซเคิลได้ วิธีการจัดขยะในครัวเรือนส่วนใหญ่เลือกเผาในที่โล่งแจ้ง สมาชิกส่วนใหญ่มีความต้องการค่อนข้างมากให้ผู้นำชุมชนและเทศบาลตำบลฯ ผลักดันให้เกิดการจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม โดยการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชน ส่งเสริมความรู้และสร้างแรงจูงใจ ให้ชุมชนมีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง และนำไปกำจัดโดยถูกต้อง สุขภาพดี พาไปศึกษาดูงาน และเชิญวิทยากรจากพื้นที่ที่ทำงานสำเร็จมาบรรยาย และสาธิตปฏิบัติการจริงร่วมกับแกนนำและสมาชิกในชุมชน (การคัดแยก การทำปุ๋ยหมัก/น้ำหมักชีวภาพจากขยะเปียก การรวมขายหรือตั้งธนาคารขยะรีไซเคิล ฯลฯ และส่งเสริมการนำขยะรีไซเคิลนำมาสร้างรายได้ นำมาทำสิ่งประดิษฐ์ใช้ในชุมชนและนำไปขายเพิ่มรายได้ ลดขยะลดภาระชุมชน

11. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

ชุมชนควรมีการจัดเวทีแสดงความคิดเห็นและหาข้อสรุป แนวคิดด้านรูปแบบการจัดการขยะที่เหมาะสมว่าควรจะเป็นการให้ความสำคัญกับการคัดแยกขยะต้นทางเพื่อลดปริมาณขยะและสามารถก่อให้เกิดรายได้ต่อครัวเรือน ควรดำเนินการเชิงรุกและมีการวางแผนระยะยาวโดยการมีส่วนร่วมของทุกชุมชนอย่างจริงจัง

2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยด้านการจัดการขยะร่วมกับชุมชน ผู้วิจัยอาจทำหน้าที่เป็นวิทยากรเพื่อเสริมสร้างความตระหนักในการจัดการขยะในครัวเรือน ร่วมคิดและเสนอแนะแนวทางในการดำเนินการใดๆ ของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินการเอง นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการจัด

กิจกรรมหนุนเสริมเพื่อให้ชุมชนมีความสนใจในการจัดการขยะ และเป็นผู้สังเกตการณ์บริบทในพื้นที่ เป็นส่วนหนึ่งในการสะท้อนจุดเด่นหรือจุดที่ควรพัฒนาในมุมมองของนักวิชาการและคนภายนอกชุมชนได้ อย่างไรก็ตาม การติดตามผลการดำเนินงาน ควรมีความต่อเนื่องและมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนแต่สามารถยืดหยุ่นได้ตามบริบทของพื้นที่ ทั้งในด้านเวลา การติดต่อประสานงานกับบุคคลหลายระดับ หลายองค์กร และการบริหารจัดการงบประมาณที่ควรมีความเหมาะสม

3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เทศบาลตำบลหนองตาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ควรจัดทำนโยบายอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เพื่อกำหนดแนวทางแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการขยะในชุมชน การสร้างกลไกของชุมชน และควรแต่งตั้งคณะกรรมการเรื่อง การจัดการขยะของชุมชน เพื่อดูแลรับผิดชอบในการจัดการขยะ และการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการขยะที่ถูกต้อง ตั้งแต่การปรับพฤติกรรมการใช้สินค้าอุปโภค บริโภค การคัดแยกขยะในครัวเรือน เพื่อลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง และการส่งเสริมให้มีกลไกขับเคลื่อนในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน